

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів дисертації Пономаренко Тетяни Олександрівни на тему “Когнітивна домінанта контрасту в поезії Рене Шара та способи її вербальної репрезентації”, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Дисертація Пономаренко Тетяни Олександрівни на тему “Когнітивна домінанта контрасту в поезії Рене Шара та способи її вербальної репрезентації” подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія, виконана на кафедрі англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол №9 від 22 березня 2018 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів дисертації було ухвалено рішення про те, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на кафедрі англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету, де й призначено трьох рецензентів:

1) доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет) Приходько Ганну Іллівну;

2) кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри романської філології і перекладу (Запорізький національний університет) Шаргай Ірину Євгенівну;

3) кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри романської філології і перекладу (Запорізький національний університет) Тарасюк Інну Василівну.

У результаті аналізу, розгляду, опрацювання теоретичних і практичних положень дисертаційного дослідження Пономаренко Тетяни Олександрівни, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також за підсумками проведення фахового наукового семінару факультету іноземної

філології Запорізького національного університету (протокол №10 від 25.05.2026 р.), визначено таке.

Актуальність теми дослідження зумовлена когнітивним і посткогнітивним напрямами сучасної гуманітаристики, у межах яких мова, культура і текст розглядаються через механізми мислення, сприйняття та концептуалізації досвіду. Міждисциплінарний підхід із поєднанням когнітивної лінгвістики, лінгвопоетики та стилістики підкреслює актуальність дослідження в сучасній гуманітарній парадигмі.

Вивчення когнітивної домінанти контрасту як форми мовної репрезентації бінарних опозицій є важливим і своєчасним. Аналіз поетичного тексту дає змогу виявити приховані механізми, зокрема здатність поетичного мислення одночасно утримувати й долати опозиції.

Дослідження відповідає вимогам сучасної філології завдяки його орієнтації на комплексний, багаторівневий і системний аналіз засобів вербалізації когнітивної домінанти у поетичному тексті, що дозволяє виявити механізми реалізації контрасту на різних рівнях мовної структури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах комплексної міжкафедральної науково-дослідницької теми факультету іноземної філології Запорізького національного університету “Когнітивно-комунікативні та лінгвокультурологічні параметри дослідження мовних одиниць” (номер державної реєстрації 0113U000807), затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Формування наукової проблеми, нове розв'язання якої отримано в дисертації.

Мета роботи – комплексний аналіз когнітивної домінанти контрасту в поезії Р. Шара та виявленні способів і засобів її вербальної репрезентації на різних рівнях мовної організації поетичного тексту.

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань:

- окреслити теоретичні засади вивчення когнітивної домінанти як категорії когнітивної поетики і визначити її роль в організації художнього простору;
- з'ясувати суб'єктивні та об'єктивні чинники формування світогляду Р. Шара, що зумовили становлення когнітивної домінанти контрасту як засадничого принципу його поетичного мислення;
- визначити систему когнітивних опозицій, що організують індивідуально-авторську картину світу Р. Шара, та встановити ієрархічні зв'язки між ними;
- проаналізувати способи вербалізації когнітивної домінанти контрасту на лексичному, образно-стилістичному, синтаксичному і фонетичному рівнях поетичного тексту;
- виявити й схарактеризувати засадничі принципи поетики Р. Шара, детерміновані когнітивною домінантою контрасту.

Об'єкт дослідження — особливості індивідуально-авторської картини світу та поетики Рене Шара.

Предмет аналізу – способи і засоби вербальної репрезентації когнітивної домінанти контрасту як структуроутворюючого принципу індивідуально-авторської картини світу Рене Шара.

Методи дослідження. Були використані такі загальнонаукові методи: із переліку спеціальних лінгвістичних та міждисциплінарних методів і методик було вибрано оптимальні для реалізації мети дослідження й перевірки наукової гіпотези: *метод суцільної вибірки й описовий метод* – для інвентаризації та інтерпретації мовних одиниць, які реалізують контраст; *історико-культурологічний метод* – для встановлення зв'язку між особливостями поетики творів Р. Шара та історико-культурним контекстом їх створення, виявлення об'єктивних та суб'єктивних чинників формування індивідуально-авторської картини світу та обґрунтування системоутворюючої ролі когнітивної домінанти контрасту; *лінгвостилістичний аналіз* – для виявлення й опису різнорівневих мовних засобів та визначення їхніх функцій для розкриття авторського стилю; *контекстуальний метод* – для аналізу

одиниць у контекстах з метою виявлення імпліцитних значень; *концептуальний аналіз* – для реконструкції художньої картини світу автора через систему виявлення ядерних і периферійних концептів; *порівняльний метод* – для зіставлення текстів та відстеження спільних і відмінних поетикальних особливостей; *інтерпретаційний метод* – для тлумачення художніх смислів та встановлення функційних значень мовних одиниць, а також ролі когнітивної домінанти контрасту в організації художнього простору Р. Шара.

Матеріалом слугували 408 поетичних та прозопоетичних творів Р. Шара, які увійшли до збірок “Fureur et Mystère” і “Les Matinaux”.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна дисертації полягає в такому:

- обґрунтовано поняття когнітивної домінанти контрасту як лінгвокогнітивної категорії та визначено її місце в системі концептуальних механізмів поетичного мислення ;
- здійснено системний когнітивно-лінгвістичний аналіз поетичних текстів Рене Шара; виявлено когнітивну домінанту контрасту як організуючий принцип індивідуально-авторської картини світу та поезики митця;
- встановлено взаємозалежність між когнітивно-семантичним підґрунтям художнього тексту, структурною організацією картини світу автора, а також системою мовно-естетичних засобів її вербалізації;
- ідентифіковано та проаналізовано базову опозицію VIE/ЖИТТЯ – MORT/СМЕРТЬ індивідуально-авторської картини світу Р. Шара а також її кореляційні зв'язки з системою вторинних концептів (LUMIÈRE/СВІТЛО – TÉNÉBRES /ТЕМРЯВА, VIOLENCE/НАСИЛЬСТВО – RÉSISTANCE/СУПРОТИВ, SILENCE/МОВЧАННЯ – PAROLE /СЛОВО, INSTANT/МИТЬ – ÉTERNITÉ/ВІЧНІСТЬ, SOLITUDE /САМОТНІСТЬ – HOMMES/СПІЛЬНОТА, PASSÉ/МИНУЛЕ – AVENIR /МАЙБУТНЄ, POÈTE/ПОЕТ - MONDE/СВІТ);
- встановлено механізм діалектичного перетворення бінарної опозиції на когнітивну єдність через систему тропів та фігур, що є специфічною рисою поетичного мислення Р. Шара.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які виносяться на захист.

Дисертація Пономаренко Тетяни Олександрівни є завершеною науковою працею. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій зумовлені значним обсягом опрацьованих вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що дозволило врахувати різні точки зору й концепції щодо предмету дослідження, сприяло глибокому аналізу й істотно збільшило вагомість дисертаційних висновків; основні положення дисертації обговорено під час роботи науково-практичних конференцій, що дозволило врахувати думки інших науковців. Наукові результати достатньо висвітлено у відкритих публікаціях, які відповідають вимогам, що висуваються щодо змісту й кількості публікацій за результатами підготовки дисертації доктора філософії.

Наукове й практичне значення роботи.

Теоретичне значення дисертації для філології та когнітивної поетики, зокрема, полягає в поглибленні теорії концептуальних опозицій через введення поняття когнітивної домінанти та виявлення механізму асиметричного функціонування контрасту на різних рівнях мовної структури. Для лінгвопоетики цінності набуває встановлення специфіки вербалізації екзистенційного досвіду в умовах граничного мовного навантаження. Результати дослідження є внеском у романістику, оскільки забезпечують унікальний і системний лінгвокогнітивний аналіз поетичної мови Р. Шара та відкривають нові перспективи для дослідження французької поезії XX століття.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що запропонована методика дослідження є релевантною для різноаспектного аналізу когнітивних домінант у поетичних текстах різних традицій і епох. Результати роботи можуть бути використані в практиці викладання таких нормативних курсів, як когнітивна лінгвістика, стилістика французької мови, лінгвістичний аналіз художнього тексту, теорія літератури, а також спецкурсів із французької поезії XX століття, лінгвопоетики та лінгвоконцептології. Матеріали дисертації можуть бути залучені

при створенні навчально-методичних посібників для студентів гуманітарних спеціальностей.

Особистий внесок здобувача в роботах.

Дисертаційна праця є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій всі положення й пропозиції, винесені на захист, розроблені автором особисто. Внесок автора в роботу, відображено в переліку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації.

Основні теоретичні положення й результати дисертації оприлюднено в доповідях 6 міжнародних та всеукраїнських конференцій: VI Всеукраїнській науковій конференції романістів “Структурно-семантичні і когнітивно-дискурсивні парадигми сучасного романського мовознавства” (Чернівці, 2017), Міжнародній науково-практичній конференції “Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі” (Львів, 2018), Міжнародній науково-практичній конференції “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук” (Одеса, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції “Філологія початку XXI сторіччя: Традиції та новаторство” (Київ, 2019), Науково-практичній конференції “Мова, література, культура: на перетині традицій та інновацій”(Чернігів, 2025), Міжнародній науковій конференції *Philological Sciences: Global i National Contexts*” (Ріга, Латвійська Республіка, 2026).

Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації.

Проблематику, теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено в 12 публікаціях автора, із яких 5 статей надруковано у фахових наукових виданнях України (3,08 др. арк.), 1 статтю – у закордонному періодичному виданні (*Academia Polonica*) (0,38 др. арк.), у 6 збірниках матеріалів наукових конференцій (1, 01 др. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 4,47 др. арк.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Пономаренко Т.О. Рене Шар і поетика французького сюрреалізму. *Нова Філологія. Збірник наукових праць*. 2018. №74 С.81 – 88.
2. Пономаренко Т.О. Афористичність поетики Рене Шара. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Іван Франка*. 2019. Вип. 23. Том 2. С.70 – 73.
3. Пономаренко Т.О. Когнітивна домінанта в індивідуально-авторській картині світу. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. №12. С.166 – 177.
4. Ponomarenko T. L'image du poète dans le recueil de René Char "Fureur et mystère". *Academia Polonica*. 2025. Том 70. № 3. С.76 – 80.
5. Пономаренко Т.О. Когнітивна домінанта контрасту світло/темрява в поезії Рене Шара. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2026. Вип 96. Том 3. С. 202 – 207.
6. Пономаренко Т.О. Лексико-синтаксичні способи вербалізації контрасту в збірці Рене Шара "Feuillet d'Hypnos". *Modern Philology*. 2026. №6. С. 167 – 172.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Пономаренко Т.О. До питання про ідіостиль автора художнього тексту. *Структурно-семантичні і когнітивно-дискурсивні парадигми сучасного романського мовознавства: матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції романистів (м.Чернівці, 5-6 жовтня 2017 р.)*. Чернівці: РОДОВІД, 2017. С.71 – 72.
8. Пономаренко Т.О. Ідіостиль поетики Рене Шара. *Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Львів, 7-8 вересня 2018 р.)*. Львів: ЛОГОС, 2018. С.92 – 94.
9. Пономаренко Т.О. Афористичність та метафоричність збірки Рене Шара "Feuillets d'Hypnos". *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22-23 лютого 2019р.)*. Одеса, 2019. С. 74 – 75.

10. Пономаренко Т.О. Контраст у поезії Рене Шара. *Філологія початку XXI сторіччя: Традиції та новаторство*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14-15 червня, 2019р.). Київ, 2019. С. 38 – 41.

11. Пономаренко Т.О. Домінанта контрасту, як організуючий принцип поетики збірки Рене Шара “Feuillets d’Hypnos”. *Мова, література, культура: на перетині традицій та інновацій*: матеріали наук.-практ. конф. (м.Одеса, 12-13 грудня 2025 р.) Одеса: Молодий вчений, 2025. С.65 – 68.

12. Пономаренко Т.О. Контраст слова і мовчання в поетиці Рене Шара. *Philological Sciences: Global i National Contexts*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ріга 4-5 березня 2026 р.). Ріга, 2026. С.115 – 118.

Оцінка мови й стилю дисертації. Дисертацію виконано з дотриманням норм наукового стилю сучасної української мови. Правопис тексту відповідає прийнятим правилам і нормам. Принципів форматування дотримано.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертація за актуальністю, обсягом і рівнем проведених досліджень, науковою новизною й практичною значимістю відповідає вимогам, п. 6 “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами). Дисертація не містить несанкціонованих текстових запозичень без посилань на джерело (академічного плагіату).

Рекомендації дисертації до захисту.

Ознайомившись із представленою для попередньої експертизи дисертацією Пономаренко Т.О. науковими публікаціями, у яких висвітлено основні результати наукового дослідження, з урахуванням підсумків фахового семінару кафедри англійської філології та лінгводидактики, вносимо такі рекомендації.

1) За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, теоретичною й практичною цінністю отриманих наукових результатів, дисертація Пономаренко Тетяни Олександрівни на тему “Когнітивна домінанта контрасту в поетиці Рене

Шара та способи її вербальної репрезентації” відповідає спеціальності 035 Філологія та вимогам Постанови КМУ від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами) “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”;

2) Рекомендувати вченій раді Запорізького національного університету розглянути як кандидатури до складу разової спеціалізованої вченої ради за дисертацією Пономаренко Тетяни Олександрівни на тему “ Когнітивна домінанта контрасту в поезії Рене Шара і способи її вербальної репрезентації ” таких учених:

Голова ради – Приходько Ганна Іллівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет).

Рецензент – Тарасюк Інна Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романської філології і перекладу (Запорізький національний університет).

Рецензент – Павлюк Олена Олегівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри викладання другої іноземної мови (Запорізький національний університет).

Офіційний опонент – Томчаковська Юлія Олегівна, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов (Національний університет «Одеська юридична академія»).

Офіційний опонент – Мелещенко Анатолій Іванович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології та перекладу (Національний університет «Запорізька політехніка»)

3. Дисертація Пономаренко Тетяни Олександрівни на тему “Когнітивна домінанта контрасту в поезії Рене Шара та способи її вербальної репрезентації ” може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки) у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні кафедри:

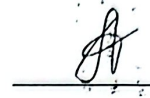
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської філології
та лінгводидактики Запорізького
національного університету

Н.О. Надточій

Член експертної групи:

доктор філологічних наук,
професор, професор кафедри англійської
філології та лінгводидактики
Запорізького національного університету

Г.І. Приходько

Член експертної групи:

кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри романської філології
і перекладу
Запорізького національного університету

І. Є. Шаргай

«25» травня 2026 р.